

Kinga Gruzziel

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Możliwości wprowadzenia podatku dochodowego w rolnictwie w opiniach rolników indywidualnych

Wstęp

W polskim systemie podatkowym głównym obciążeniem dotyczącym gospodarstw rolniczych jest podatek rolny, wprowadzony na mocy ustawy z dnia 15 listopada 1984 r.¹. Podatek ten funkcjonuje na dotychczas niezmiennych zasadach, a wprowadzane korekty prawne są określane jako znikome. Z dniem 1 stycznia 2003 r. ustawodawca² zróżnicował zakres przedmiotowy podatku (rozszerzono system ulg i zwolnień podatkowych) oraz wysokość podatku dla gruntów rolnych tworzących gospodarstwo i położonych poza gospodarstwem rolniczym. Ostatnie zmiany w podatku rolnym wprowadzono na mocy ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku rolnym³ i dotyczą one ustanowienia podatnikiem podatku rolnego dzierżawcy gruntów gospodarstwa rolnego z tytułu zawarcia umowy dzierżawy, stosownie do przepisów dotyczących uzyskiwania rent strukturalnych.

Podatek rolny zastąpił obowiązujący od 1946 r. podatek gruntowy, którego podstawą wymiaru był przychód szacunkowy. Podstawka [1995, s. 60] jako główną przyczynę tego rozwiązania podaje duże różnice pomiędzy szacunkową wartością podstawy opodatkowania a jej poziomem rzeczywistym. Podatek rolny jest obciążeniem płaconym od zasobów ziemi w ramach wydzielonych okręgów podatkowych, nie wyrównuje dostatecznie różnic wynikających z położenia ekonomicznego gospodarstw rolniczych. Jego wysokość nie jest uzależniona od efektywności prowadzonej produkcji, tylko od posiadanego zasobu ziemi i tym samym nie pełni funkcji stymulującej podatników do zwiększania efektywności prowadzonej produkcji. Za kryteria wymiaru podatku rolnego przyjęto: po-

¹DzU z 2006 r. Nr 136, poz. 969 ze zm.

²Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatku rolnym. DzU Nr 200, poz. 1680.

³DzU z 2006 r. Nr 136, poz. 969 i Nr 191 poz. 1412.

wierzchnię gruntów podlegających opodatkowaniu, rodzaj i jakość użytków rolnych, normy hektarowe pokazujące wartość użytkową ziemi z uwzględnieniem renty różniczkowej I⁴, położenie gospodarstwa w jednym z czterech okręgów podatkowych, stałe stawki podatku, ulgi i zwolnienia podatkowe.

Rolnicy na ogół pozytywnie oceniają dotychczasowe obciążenia finansowe z tytułu podatku rolnego. Jedynie rolnicy z mniejszych gospodarstw obciążenie to uznają za zbyt wysokie w relacji do uzyskiwanych dochodów [Gruziel 2006, s. 127]. Obawy rolników dotyczące propozycji wprowadzenia do polskiego rolnictwa podatku dochodowego związane są z możliwością zwiększenia obciążeń podatkowych. Akceptację proponowanych rozwiązań rolnicy uzależniają od pozostawienia wysokości podatku na poziomie zbliżonym do obecnego [Wasilewski, Gruziel 2007, s. 131].

Polski system podatkowy, mimo ciągłych jego nowelizacji, jest określany mianem dyskusyjnego i ułomnego. Opinie takie wynikają głównie z funkcjonowania rozwiązań zaprzeczających zasadom równości oraz sprawiedliwości poziomej względem podatników, m.in. przez wyłączenie z opodatkowania dochodów rolniczych [Szczodrowski 2003, s. 54]. Wyjątek stanowią dochody uzyskiwane z tytułu prowadzenia produkcji w ramach działów specjalnych produkcji rolniczej.

Obowiązujący w Polsce system podatkowy nie odpowiada założeniom gospodarki rynkowej, głównie z powodu braku uregulowań dotyczących opodatkowania rolnictwa oraz nieruchomości. Rozwiązania funkcjonujące w Polsce są zasadniczo różne od obowiązujących w pozostałych krajach Unii Europejskiej (UE). Cechą wspólną opodatkowania rolnictwa jest jego szczególne traktowanie, co wynika ze specyfiki produkcji rolniczej. Według Gomułowicza i Małeckiego [2006, s. 617], jest ono realizowane przez stosowanie różnego typu podatków przychodowych, majątkowych i dochodowych. Częste stosowanie podatków przychodowych i majątkowych w odniesieniu do rolnictwa wynika z łatwości ustalania i poboru należności podatkowych. W systemach podatkowych krajów UE rolnictwo obciążają podatki przychodowe (Portugalia – przychody od sprzedaży nieruchomości, Cypr – podatek od nieruchomości) lub dochodowe (Francja – zysk z gospodarstwa rolnego). W pozostałych krajach UE powszechnie obowiązującą konstrukcją jest podatek dochodowy od dochodów rolniczych. Opodatkowanie rolnictwa podlega wspólnym zasadom z małymi przedsiębiorstwami z branż pozarolniczych. Podatek dochodowy obciążający gospodarstwa rolne jest zazwyczaj podatkiem ryczałtowym [Wach 2005, s. 98–299].

⁴Renta różniczkowa I jest dochodem z tytułu użytkowania ziemi wynikającym z naturalnych różnic ziemi bardziej urodzajnej w stosunku do ziemi marginalnej.

Metodyka badań

Celem badań było określenie opinii rolników na temat propozycji wprowadzenia do polskiego rolnictwa podatku dochodowego, głównie w zakresie założeń i konsekwencji finansowych dla gospodarstw indywidualnych. Zasadnicza analiza dotyczyła oceny warunków, na jakich podatek dochodowy mógłby funkcjonować oraz wskazania potencjalnych skutków tego rozwiązania.

Badania przeprowadzono w grupie 101 rolników z województw łódzkiego i mazowieckiego z gmin Kowiesy, Zgierz, Strzelce i Głowno. Dobór gmin był celowy. Opinie rolników uzyskano z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu. Badani rolnicy uczestniczyli w szkoleniu z zakresu funkcjonowania podatków w rolnictwie w ramach projektu szkoleniowego SPO nr S/53/2005 pt. „Szkolenie z zakresu finansów gospodarstwa rolnego, w tym VAT”. Wywiady z rolnikami przeprowadzono w grudniu 2005 r. po ukończonym szkoleniu. Rolnicy byli zatem przygotowani merytorycznie do miarodajnej oceny systemu podatkowego w rolnictwie i ewentualnych konsekwencji zmian w tym zakresie. W pytaniach mimo to zamieszczono odpowiedź o treści „nie mam zdania”, aby zbadać faktyczną sytuację w zakresie znajomości przez rolników systemu podatkowego w rolnictwie i opinii na temat propozycji ewentualnego wprowadzenia podatku dochodowego w miejsce podatku rolnego. Przy analizie wykorzystano następujące kryteria grupowania gospodarstw: powierzchnia użytków rolnych (do 10 ha, 10–20 ha i powyżej 20 ha UR), typ rolniczy gospodarstwa („uprawy polowe”, „zwierzęta ziarnożerne”, „bydło mleczne”, „uprawy i zwierzęta różne”) oraz poziom dochodu rolniczego (gospodarstwa: dochodowe, o dochodzie „zerowym”, ponoszące stratę)⁵. Klasyfikacji gospodarstw do poszczególnych grup dochodowych dokonali sami właściciele gospodarstw.

Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono ocenę założeń wprowadzenia do polskiego rolnictwa podatku dochodowego. Rolnicy propozycję tę najczęściej oceniali jako rozwiązanie niekorzystne. Średnio poparcie dla tego stwierdzenia wyniosło 45,5% odpowiedzi. Warunkową akceptację podatku dochodowego, przy jednoczesnym uwzględnieniu systemu ulg i zwolnień, zadeklarowało średnio 25,7% rolników, a 20,8% spośród nich jako zaletę tego rozwiązania oceniło możliwość wyeliminowania „pseudorolników”.

⁵Liczba gospodarstw według poszczególnych kryteriów ich podziału kształtowała się następująco: do 10 ha UR – 46 gospodarstw, 10–20 ha UR – 44, powyżej 20 ha UR – 11; uprawy polowe – 22, zwierzęta ziarnożerne – 3, bydło mleczne – 8, uprawy i zwierzęta różne – 68; gospodarstwa dochodowe – 36, gospodarstwa o dochodzie „zerowym” – 7, gospodarstwa ponoszące stratę – 58.

Tabela 1

Założenia wprowadzenia podatku dochodowego do polskiego rolnictwa w opiniach rolników indywidualnych

Wyszczególnienie	Udział opinii rolników [w %] w zależności od:											Średnio	
	powierzchni UR [ha]		typu rolniczego gospodarstwa				poziomu dochodu rolniczego			dochód „zero-wy”	strata		
	< 10	10–20	> 20	uprawy polowe	zwierzęta ziarno-żerne	bydło mleczne	uprawy i zwierzęta różne	dochód	dochód				
1. Jak ocenia Pan/Pani propozycję wprowadzenia podatku dochodowego do polskiego rolnictwa:													
a) to rozwiązanie niekorzystne dla rolników	45,7	52,3	18,2	31,8	33,3	50,0	50,0	19,1	33,3	36,1	42,9	51,7	45,5
b) akceptuję, pod warunkiem zastosowania ulg i zwolnień	30,4	18,2	36,4	54,5	33,3	0,0	19,1		22,2	22,2	42,9	25,9	25,7
c) pozwoli na wyeliminowanie „pseudorolników”	19,6	22,7	18,2	22,7	33,3	25,0	19,1		33,3	28,6	28,6	12,1	20,8
d) nie mam zdania	8,7	11,4	18,2	4,5	33,3	25,0	10,3		16,7	0,0	0,0	8,6	10,9
e) inna odpowiedź	2,2	2,3	9,1	0,0	0,0	0,0	4,4		2,8	0,0	0,0	3,4	3,0
2. Jakie są zdaniem Pana/Pani największe obawy polskich rolników związane z wprowadzeniem podatku dochodowego:													
a) dodatkowa biurokracja i kontrole ze strony US	73,9	54,5	72,7	72,7	33,3	62,5	64,7		63,9	71,4	65,5	65,3	
b) skomplikowane rozliczenia podatkowe	10,9	29,5	0,0	9,1	33,3	0,0	22,1		16,7	14,3	19,0	17,8	
c) opodatkowanie dochodów ograniczy rozwój gospodarstw	23,9	31,8	36,4	27,3	66,7	25,0	27,9		33,3	0,0	29,3	28,7	
d) nie mam zdania	4,3	4,5	0,0	4,5	0,0	12,5	2,9		2,8	28,6	1,7	4,0	

3. Czy rolnictwo w kwestiach podatkowych powinno być traktowane w sposób szczególny:											
a) powinno podlegać łagodniejszemu obciążeniu z tytułu dużego uzależnienia od czynników klimatyczno-glebowych	45,7	31,8	36,4	54,5	66,7	37,5	32,4	41,7	42,9	36,2	38,6
b) powinno być traktowane łagodniej, aby pomóc rolnikom być konkurencyjnymi z rolnictwem UE	58,7	75,0	72,7	68,2	66,7	62,5	67,6	66,7	71,4	67,2	67,3
c) nie, ponieważ gospodarstwa rolnicze dobrze funkcjonują w warunkach gospodarki rynkowej	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
d) nie, ponieważ obciążenia podatkowe rekompensowane są dopłatami do produkcji rolnej	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
e) nie mam zdania	2,2	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0	2,9	0,0	0,0	3,4	2,0

Źródło: Opracowanie własne.

Zbliżoną akceptację dla traktowania podatku dochodowego jako rozwiązania niekorzystnego dla rolników na poziomie od 50% do 52,3% odpowiedzi wyrażali prowadzący gospodarstwa o powierzchni 10–20 ha UR, deklarujący ujemny dochód rolniczy oraz rolnicy z gospodarstw o typach rolniczych „bydło mleczne”, „uprawy i zwierzęta różne”. Najniższe poparcie dla tej opinii było udziałem prowadzących gospodarstwa o powierzchni powyżej 20 ha UR (18,2% odpowiedzi). Warunkową akceptację podatku dochodowego z największym stopniem poparcia stwierdziło 54,5% rolników z gospodarstw o typie „uprawy polowe”. Opinii tej nie podzielali tylko rolnicy z gospodarstw o typie „bydło mleczne”.

Podatek dochodowy jako instrument wyeliminowania „pseudorolników” postrzegało 33,3% prowadzących gospodarstwa o typie „zwierzęta ziarnożerne” oraz deklarujących osiągnięcie dochodu. Brak opinii w kwestii propozycji wprowadzenia podatku dochodowego wyraziło średnio 10,9% rolników, z czego najwięcej wskazań stwierdzono wśród prowadzących gospodarstwa o typach „zwierzęta ziarnożerne” i „bydło mleczne” – odpowiednio 33,3% oraz 25% odpowiedzi.

Wśród głównych obaw związanych z wprowadzeniem podatku dochodowego rolnicy wymieniali dodatkową biurokrację, kontrole ze strony urzędów skarbowych (US) oraz ograniczenie rozwoju gospodarstw. Średnio opinię tę potwierdzono poparciem odpowiednio 65,3% oraz 28,7% wskazań. Przeciętnie 17,8% rolników jako główną obawę wymieniło skomplikowane rozliczenia podatkowe.

Największe obawy przed zwiększeniem biurokracji zadeklarowało 73,9% rolników z gospodarstw najmniejszych obszarowo. Zbliżony poziom poparcia w wysokości 71,4% oraz 72,7% odpowiedzi był udziałem rolników odpowiednio uzyskujących dochód „około 0” oraz prowadzących gospodarstwa o powierzchni powyżej 20 ha UR. Obawy przed negatywnym wpływem podatku dochodowego na rozwój gospodarstw były udziałem rolników o największym potencjalne rozwojowym. Potwierdziły to opinie właścicieli gospodarstw o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne” (66,7%), gospodarstw największych obszarowo – 36,4% odpowiedzi oraz deklarujących osiągnięcie dochodu – 33,3% wyrażonych opinii. Skomplikowane rozliczenia podatkowe nie stanowią problemu dla rolników z gospodarstw największych obszarowo i o typie „bydło mleczne”.

Średnio 67,3% rolników stwierdziło, że łagodniejsze traktowanie rolnictwa w kwestiach podatkowych pomoże polskim rolnikom w konkuroowaniu z rolnictwem UE. Z kolei 38,6% spośród nich przyczynę takich rozwiązań tłumaczy dużym uzależnieniem produkcji rolniczej od czynników klimatyczno-glebowych. Rolnicy nie wyrazili poparcia dla równego traktowania rolnictwa w kwestiach podatkowych z innymi sektorami gospodarki.

Łagodniejsze traktowanie rolnictwa w kwestiach podatkowych jako istotną pomoc w konkuroowaniu na rynkach unijnych pozytywnie ocenili rolnicy osiągający dochód „około 0” (71,4% odpowiedzi) oraz prowadzący gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha UR (75% wskazań). Największe poparcie dla preferowania rolnictwa na skutek dużego uzależnienia od czynników klimatyczno-glebowych wyrazili właściciele gospodarstw o typach „uprawy polowe” i „zwierzęta ziarnożerne” – odpowiednio 54,5% oraz 66,7% wskazań. Zbliżony poziom akceptacji dla tej opinii (45,7% i 41,7% odpowiedzi) stwierdzono wśród rolników deklarujących osiągnięcie dochodu dodatniego i na poziomie „około 0” oraz właściciele gospodarstw o powierzchni do 10 ha UR.

W tabeli 2 przedstawiono opinie rolników indywidualnych dotyczące proponowanych rozwiązań, na jakich funkcjonowałby podatek dochodowy. Średni udział odpowiedzi akceptujących podatek dochodowy ze stawkami progresywnymi wyniósł 41,6% wskazań. Rolnicy średnio na poziomie 26,7% oraz 28,7% udzielonych odpowiedzi zadeklarowali poparcie odpowiednio dla funkcjonowania podatku dochodowego ze stawką liniową i brak zdania w badanej kwestii.

Największy udział odpowiedzi (66,7%) popierających wprowadzenie podatku dochodowego z progresywnymi stawkami dotyczył rolników z gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne”. Wśród prowadzących gospodarstwa sklasyfikowane według powierzchni UR największa akceptacja dla funkcjonowania podatku dochodowego ze stawkami progresywnymi była udziałem rolników z gospodarstw najmniejszych obszarowo (47,8% odpowiedzi). Właściciele gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha UR wyrazili poparcie dla tej opinii w 9,1% wskazań. Pozwala to wnioskować, że rolnicy z gospodarstw najmniejszych obszarowo identyfikują się z grupą uzyskujących niskie dochody, a wprowadzenie podatku ze stawkami progresywnymi skutkowałoby dla nich małymi obciążeniami podatkowymi. Małe poparcie dla stawek progresywnych wśród prowadzących gospodarstwa największe obszarowo można tłumaczyć uzyskiwaniem przez nich relatywnie wysokich dochodów, a przez to obawami przed potencjalnym zwiększeniem obciążeń podatkowych.

Najwyższy poziom poparcia dla podatku dochodowego ze stawką liniową zadeklarowali właściciele gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha UR (90,9% odpowiedzi). Ponadto stwierdzono spadek poparcia dla tej propozycji wraz ze zmniejszaniem powierzchni UR gospodarstw. Stosunkowo wysoka akceptacja dla propozycji liniowej stawki podatku, na poziomie między 40,9% a 42,9% wskazań, była udziałem odpowiednio posiadaczy gospodarstw o typie „uprawy polowe” oraz deklarujących osiągnięcie dochodu „około 0”. Propozycji tej nie akceptowali rolnicy z gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne”.

Spośród badanych rolników średnio 52,5% zadeklarowało możliwość samodzielnego rozliczania podatku dochodowego, po wcześniejszym przeszkoleniu.

Tabela 2

Proponowane rozwiązania w opodatkowaniu polskiego rolnictwa w opiniach rolników indywidualnych

Wyszczególnienie	Udział opinii rolników [w %] w zależności od:											Średnio
	powierzchni UR [ha]		typu rolniczego gospodarstwa				poziomu dochodu rolniczego			dochód „zero-wy”	strata	
	< 10	10–20	> 20	uprawy polowe	zwierzęta ziarno-żerne	bydło mleczne	uprawy i zwierzęta różne	dochód				
1. Czy zdaniem Pana/Pani podatek dochodowy obciążający rolnictwo powinien być podatkiem:												
a) liniowym posiadającym jedną stawkę podatkową	15,2	22,7	90,9	40,9	0,0	12,5	25,0	36,1	42,9	19,0	26,7	
b) progresywnym (wyższe stawki od wyższych dochodów)	47,8	43,2	9,1	45,5	66,7	37,5	39,7	44,4	28,6	41,4	41,6	
c) nie mam zdania	34,8	29,5	0,0	13,6	33,3	37,5	32,4	19,4	28,6	34,5	28,7	
d) inna odpowiedź	2,2	4,5	0,0	0,0	0,0	12,5	2,9	0,0	0,0	5,2	3,0	
2. Czy byłby/aby Pan/Pani w stanie sam/a rozliczać podatek dochodowy:												
b) tak i nie zakładam zasadniczych trudności	2,2	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	2,8	0,0	1,7	2,0	
c) korzystałbym/abym z pomocy biura rachunkowego	17,4	25,0	36,4	27,3	0,0	25,0	22,1	25,0	0,0	24,1	22,8	
d) tak, ale po przeszkoleniu (kursie)	52,2	50,0	63,6	63,6	33,3	50,0	50,0	63,9	71,4	43,1	52,5	
e) nie mam zdania	28,3	22,7	0,0	9,1	66,7	25,0	25,0	8,3	28,6	31,0	22,8	

3. Jaka byłaby akceptowana przez Pana/Panią stawka podatku dochodowego obciążającego dochód niepomniejszony o koszty pracy własnej rolnika i rodziny:												
a) 3% (podatek w formie ryczaftu od przychodów nieewidencjonowanych z działalności handlowej)	43,5	50,0	54,5	45,5	6,7	12,5	51,5	55,6	57,1	41,4	47,5	
b) 8,5% (podatek w formie ryczaftu od przychodów nieewidencjonowanych z działalności usługowej)	8,7	2,3	0,0	13,6	0,0	0,0	2,9	8,3	0,0	3,4	5,0	
c) 19 % (podatek dochodowy od osób fizycznych)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
d) nie mam zdania	43,5	45,5	45,5	40,9	33,3	75,0	42,6	36,1	42,9	50,0	44,6	
e) inna odpowiedź	4,3	2,3	0,0	0,0	0,0	12,5	2,9	0,0	0,0	5,2	3,0	

Źródło: Opracowanie własne.

Konieczność korzystania z pomocy biur rachunkowych przy rozliczaniu podatku dochodowego stwierdziło średnio 22,8% badanych rolników, a tylko 2% właścicieli gospodarstw zadeklarowało możliwość samodzielnych rozliczeń podatkowych z tego tytułu.

Samodzielne rozliczanie podatku dochodowego, po wcześniejszym przeszkoleniu, w największym stopniu zadeklarowali rolnicy osiągający dochód „około 0” (71,4% wskazań). Wysoką akceptację dla tego rozwiązania, na zbliżonym poziomie 63,9–63,6% odpowiedzi, odnotowano wśród rolników z gospodarstw największych obszarowo, dochodowych oraz o typie „uprawy polowe”. Ponadto rolnicy z tych grup gospodarstw w najmniejszym stopniu zadeklarowali niemożność samodzielnego rozliczania podatku, co pozwala wnioskować o ich wysokim potencjale rozwojowym, chęci poszerzania wiedzy i umiejętności w kwestiach podatkowych. Najmniejsze poparcie dla możliwości samodzielnego rozliczania podatku po wcześniejszym szkoleniu deklarują rolnicy osiągający ujemny wynik finansowy (43,1% odpowiedzi) oraz prowadzący gospodarstwa o typie „zwierzęta ziarnożerne” (33,3% wskazań).

Deklaracje korzystania z pomocy biur rachunkowych były w największym stopniu udziałem rolników (36,4%) z gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha UR. Możliwości takiej nie przewidują tylko rolnicy z gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne” oraz osiągający dochód „około 0”. Niemożność samodzielnego rozliczania podatku dochodowego stwierdzono wśród 66,7% rolników z gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne” oraz 31% deklarujących osiągnięcie ujemnego wyniku finansowego.

Spośród poddanych ocenie rolników propozycji stawek podatku dochodowego nieuwzględniających pracy własnej rolnika i rodziny w wysokości 3% (podatek ryczałtowy od przychodów nieewidencjonowanych z działalności handlowej), 8,5% (podatek ryczałtowy od przychodów nieewidencjonowanych z działalności usługowej) oraz 19% (podatek dochodowy od osób fizycznych) największe średnie poparcie (47,5% wskazań) dotyczyło stawki najniższej. Zbliżonym udziałem odpowiedzi rolnicy zadeklarowali brak zdania w badanej kwestii (44,6% wskazań), co może wynikać z nieposiadania informacji i wiedzy koniecznej do wypracowania stanowiska w ocenie proponowanych rozwiązań podatkowych. Średnio 5% rolników wyraziło akceptację dla propozycji wprowadzenia podatku dochodowego ze stawką 8,5%. Stawka podatku na poziomie 19% nie była akceptowana przez rolników, a 3% spośród badanych udzieliło innej odpowiedzi.

Najwyższy stopień akceptacji dla stawki podatku dochodowego w wysokości 3% od dochodu niepominiejszego o koszt pracy własnej rolnika i rodziny był udziałem prowadzących gospodarstwa o typie „zwierzęta ziarnożerne” (66,7% odpowiedzi). Zbliżony udział odpowiedzi zawierający się pomiędzy

50% a 57,1% wyrażonych opinii stwierdzono wśród rolników gospodarujących na powierzchni powyżej 10 ha UR i o typie „uprawy i zwierzęta różne”. Największy udział wskazań (13,6%) akceptujących stawkę podatku w wysokości 8,5% stwierdzono wśród prowadzących gospodarstwa o typie „bydło mleczne”, którzy jednocześnie wysokim poparciem (na poziomie 75% odpowiedzi) zadeklarowali brak zdania w badanej kwestii.

W tabeli 3 przedstawiono opinie rolników dotyczące efektów ewentualnego wprowadzenia podatku dochodowego. Rolnicy jako grupę gospodarstw, które w największym stopniu tracą z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego wskazali te o małej powierzchni UR i uzyskujące niskie dochody. Potwierdzają to opinie średnio w wysokości 43,6% odpowiedzi. Niemal o połowę niższe średnie poparcie (na poziomie pomiędzy 22,8% a 18,8% wskazań), stwierdzono dla odpowiedzi sugerujących negatywne konsekwencje wprowadzenia podatku dochodowego dla gospodarstw odpowiednio średnich i największych obszarowo.

Opinie o ponoszeniu największych negatywnych konsekwencji ekonomicznych z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego przez gospodarstwa małe i uzyskujące niskie dochody były udziałem rolników z gospodarstw o powierzchni do 10 ha UR (58,7% odpowiedzi). Wraz ze zwiększaniem powierzchni UR poparcie dla tej opinii ulegało zmniejszeniu. Rolnicy z gospodarstw o typach „uprawy polowe” i „uprawy i zwierzęta różne” jako ponoszące największe negatywne skutki wprowadzenia podatku dochodowego wskazali gospodarstwa o najmniejszej powierzchni UR i niskich dochodach. Potwierdzili to poparciem odpowiednio w 45,5% oraz 47,1% wskazań. Wśród rolników z wydzielonych grup dochodowych największą akceptację opinia ta zyskała u ponoszących straty (46,6% odpowiedzi). Można zatem zakładać, że właściciele gospodarstw o powierzchni do 10 ha UR, o typach „uprawy polowe” i „uprawy i zwierzęta różne” oraz ponoszący straty w największym stopniu obawiają się zwiększenia obciążeń podatkowych z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego.

Gospodarstwa o średniej powierzchni około 7 ha UR jako te, które najbardziej tracą na wprowadzeniu podatku dochodowego najczęściej wskazywali właściciele gospodarstw o typie „bydło mleczne” i „zwierzęta ziarnożerne” (udział odpowiednio 37,7% i 33,3% wskazań). Akceptację dla tego stwierdzenia na zbliżonym poziomie między 29,3% a 27,3% udzielonych odpowiedzi zadeklarowali rolnicy osiągający dochód „około 0”, ponoszący straty oraz gospodarujący na powierzchni 10–20 ha UR. Wprowadzenie podatku dochodowego jako rozwiązanie niekorzystne, zwłaszcza dla gospodarstw dużych, ocenili rolnicy z gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha UR oraz o typie „bydło mleczne” (odpowiednio 36,4% oraz 37,5% wskazań). Największy udział odpowiedzi stwierdzających brak zdania w badanej kwestii odnotowano wśród właścicieli gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne” (66,7% wskazań).

Tabela 3

Efekty zastosowania proponowanych rozwiązań w opinii rolników indywidualnych

Wyszczególnienie	Udział opinii rolników [w %] w zależności od:										Średnio
	powierzchni UR [ha]		typu rolniczego gospodarstwa				poziomu dochodu rolniczego				
	< 10	10–20	> 20	uprawy polowe	zwierzęta ziarnożerne	bydło mleczne	uprawy i zwierzęta różne	dochód	dochód „zero-wy”	strata	
1. Właściciele których grup gospodarstw zdaniem Pana/Pani najbardziej stracą na skutek wprowadzenia podatku dochodowego od dochodów rolniczych:											
a) dużych gospodarstw rolniczych	8,7	25,0	36,4	13,6	0,0	37,5	19,1	25,0	14,3	15,5	18,8
b) gospodarstw średnich o pow. ok. 7 ha	19,6	27,3	18,2	13,6	33,3	37,5	23,5	11,1	28,6	29,3	22,8
c) gospodarstw małych, uzyskujący niskie dochody	58,7	34,1	18,2	45,5	0,0	25,0	47,1	41,7	28,6	46,6	43,6
d) nie mam zdania	13,0	11,4	18,2	18,2	66,7	0,0	10,3	22,2	14,3	6,9	12,9
e) inna odpowiedź	2,2	2,3	9,1	9,1	0,0	0,0	1,5	0,0	14,3	3,4	3,0
2. Źródłem dochodów jakich jednostek samorządu terytorialnego powinny być wpływy uzyskane z tytułu opodatkowania dochodów rolniczych:											
a) tak jak dotychczas, gmin na terenie, których zamieszkuje podatnicy optujący ten podatek	65,2	65,9	90,9	68,2	66,7	75,0	67,6	75,0	71,4	63,8	68,3

b) łącznie gminy, powiatu i województwa, na terenie których zamieszkuje podatnicy	8,7	11,4	0,0	9,1	0,0	25,0	7,4	5,6	0,0	12,1	8,9
c) budżetu państwa współfinansującego rolnictwo	21,7	9,1	0,0	18,2	0,0	0,0	14,7	5,6	4,3	19,0	13,9
d) nie mam zdania	8,7	13,6	9,1	9,1	33,3	0,0	11,8	13,9	28,6	6,9	10,9

Źródło: Opracowanie własne.

Ocenie rolników poddano również propozycje podziału wpływów podatkowych, uzyskanych z tytułu opodatkowania dochodów rolniczych. Największe poparcie (średnio 68,3% wskazań) dotyczyło pozostawienia wpływów podatkowych w gestii budżetów gmin. Rozwiązanie traktujące wpływy z tytułu podatku dochodowego jako źródło dochodów gmin, powiatów i województw, na terenie których zamieszkują podatnicy spotkało się z poparciem średnio 8,9% rolników. Przeciwnie 13,9% badanych potwierdziło akceptację dla ustanowienia wpływów podatkowych jako źródła dochodów budżetu państwa, a 10,9% zadeklarowało brak zdania w tej kwestii.

Akceptację dla traktowania wpływów z tytułu podatku dochodowego na zasadach obowiązujących w odniesieniu do wpływów z podatku rolnego na najwyższym poziomie 90,9% odpowiedzi wyrazili rolnicy z gospodarstw największych obszarowo. Podobne poparcia dla tego rozwiązania (75–71,4%) wskazań, stwierdzono wśród prowadzących gospodarstwa o typie „bydło mleczne”, deklarujących osiąganie dodatniego dochodu i na poziomie „około 0”. Największą akceptację dla propozycji ustanowienia wpływów podatkowych jako dochodu budżetu państwa na poziomie odpowiedzi między 21,7% a 19% odnotowano wśród prowadzących gospodarstwa najmniejsze obszarowo i deklarujących ponoszenie strat. Najczęściej brak zdania w badanej kwestii odnotowano wśród rolników z gospodarstw o typie „zwierzęta ziarnożerne” (33,3% odpowiedzi) oraz osiągających dochód „około 0” (28,6% wskazań).

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono opinie rolników indywidualnych dotyczące założeń, możliwości oraz konsekwencji finansowych wprowadzenia podatku dochodowego do polskiego rolnictwa. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski końcowe:

1. Rolnicy indywidualni nie są zdecydowanymi przeciwnikami wprowadzenia podatku dochodowego do polskiego rolnictwa. Jako główne pozytywne skutki wprowadzenia tego rozwiązania uznają możliwość skorzystania z ulg i zwolnień podatkowych oraz wyeliminowanie z systemu osób wykorzystujących luki prawne i niezasadnie korzystających z preferencji przysługujących rolnikom. Stosunkowo wysoki stopień akceptacji podatku dochodowego wynika z większej możliwości zmniejszenia ciężaru podatkowego niż ma to miejsce w odniesieniu do podatku rolnego. Najbardziej sceptycznie podatek dochodowy oceniają rolnicy z gospodarstw o powierzchni 10–20 ha UR oraz ponoszący straty, dla których podatek dochodowy jest skom-

- plikowanym obciążeniem związanym z dodatkowymi kontrolami ze strony urzędów skarbowych.
2. Rolnicy pozytywnie ocenili propozycję wprowadzenia podatku dochodowego ze stawką 3% jak w podatku w formie ryczału od przychodów ewidencjonowanych z działalności handlowej. Można zatem wnioskować, że podatek dochodowy w formie ryczału spotkałby się z najmniejszym sprzeciwem ze strony rolników i byłby postrzegany jako zasadna forma łagodniejszego traktowania rolnictwa w kwestiach podatkowych. Zdolność i chęć samodzielnego rozliczania podatku dochodowego, po wcześniejszym przeszkoleniu (kursie), oraz wysokie poparcie dla podatku dochodowego o stawce liniowej 3% wystąpiło wśród rolników z gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha UR, o typie „uprawy polowe” oraz deklarujących osiągnięcie dochodu dodatniego i na poziomie „około 0”. Można zatem przyjąć, że właściciele tych gospodarstw w największym stopniu są skłonni poszerzać swoją wiedzę w kwestiach podatkowych.
 3. W związku z wprowadzeniem podatku dochodowego rolnicy obawiają się zwiększania obciążeń podatkowych, zmniejszania opłacalności produkcji i ponoszenia strat z tytułu prowadzenia działalności rolniczej. Potwierdza to identyfikowanie się rolników z grupą potencjalnie ponoszących straty po wprowadzeniu podatku dochodowego. Obawy rolników przed zwiększeniem obciążeń podatkowych potwierdza również brak poparcia dla opinii o dobrym funkcjonowaniu gospodarstw w gospodarce rynkowej i rekomensowaniu obciążeń podatkowych dopłatami do produkcji rolniczej.
 4. Wpływy podatkowe uzyskane z tytułu wprowadzenia podatku dochodowego, zdaniem rolników, powinny stanowić dochody własne gmin, na terenie których oni zamieszkują, jak ma to miejsce dotychczas przy podatku rolnym. Tym samym rolnicy opowiadają się za przyjęciem rozwiązania, zgodnie z którym będą aktywnie współuczestniczyć w tworzeniu dochodów własnych gmin i współfinansować realizowanie przypisanych im zadań.

Literatura

- GOMUŁOWICZ A., MAŁECKI J., 2006: Podatki i prawo podatkowe. Wydanie II. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- GRUZIEL K., 2006: Opodatkowanie rolnictwa w ocenie rolników indywidualnych. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Tom VIII, Zeszyt 4.
- PODSTAWKA M., 1995: Opodatkowanie rolnictwa i perspektywy jego zmian w Polsce. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- SZCZODROWSKI G., 2003: Polski system podatkowy. Strategia transformacji. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

- Ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r. DzU Nr 136, poz. 969 ze zm.
Ustawa o zmianie ustawy o podatku rolnym z dnia 10 października 2002 r. DzU Nr 200, poz. 1680.
Ustawa o zmianie ustawy o podatku rolnym z dnia 16 listopada 2006 r. DzU 136, poz. 969 i Nr 191 poz. 1412.
WACH K., 2005: Systemy podatkowe krajów Unii Europejskiej. Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
WASILEWSKI M., GRUZIEL K., 2007: Podatek dochodowy w opiniach rolników. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 2, Warszawa.

PROSPECTS FOR INTRODUCING INCOME TAX ON AGRICULTURE ACCORDING TO INDIVIDUAL FARMERS' OPINIONS

Abstract

The paper presents individual farmers' opinions concerning some suggestions on imposing income tax on agriculture. Assumptions and results of this tax implementation were assessed. Research results indicate that farmers generally are not definitive opponents of the income tax introduction into Polish agricultural sector. However, farmers judged this proposition as being unbeneficial for them mostly since complicated tax settlements and potential inspections by the tax offices. Moreover, they are willing to accept potentially lowest tax rate on their earned income without subtracting the costs of farmer's own labor and of farm family labor.

Farmers perceived potential advantages of the agricultural income tax introduction such as tax relieves and tax exemptions, as well as exclusion of some quasi-farmers from the system. Farmers were also in favour about concept of progressive income-tax and lump-sum tax with lower rates.